Scurtă analiză textual-discursivă a unor fragmente din romanul „Băiatul drumului" de Vasile Posteucă

Francisca Iulia PIESZCZOCH (AIRINEI)
Universitatea „Ştefan cel Mare" din Suceava

Abstract: The present study analyses a few representatives passages from Vasile Posteucă's novel *Road boy*. Our intention is to research the literary discourse in the novel from a morphological and syntactical perspective. The writer preserves the regional language brands from Bukovina, while having a predominantly popular character, characterized by picturesque language, similar to Ion Creangă.
Keywords: *analysis discursive, Vasile Posteucă, Bukovina, language, morphological and syntactic perspective.*

Literatura este arta de a crea prin limbă, iar, scriitorii sunt cei care cultivă, în mod conştient, valorile complexe ale cuvintelor şi ale studiilor sintactice, care se concretizează în sistemul mijloacelor de comunicare şi de sugestie. Fiind în acelaşi timp şi arta de a crea imagini noi, poetice, de a da noi utilizări materialului lingvistic existent, literatura face mereu inovaţie în modul de a folosi mijloacele limbii şi în creşterea calităţii sau cantităţii acestor mijloace prin scriitorii ei. Ca atare, aceştia asigură înnoirea limbii, propunând, prin operele lor modele personalizate de limbă şi stil.

Considerată multă vreme un reper de exprimare corectă şi nuanţată, limba textelor literare reflectă schimbările din planul limbii literare, specifice unei anumite epoci, oferind în acelaşi timp, informaţii importante despre tendinţele, la nivel lingvistic, ale unui curent literar sau despre stilul individual al unui scriitor.

Limba este o condiţie necesară a întemeierii realităţii ficţionale, impunând anumite construcţii sintactice, o ordonare a mijloacelor scrierii. Spaţiul cultural în care s-a format un anumit scriitor impune, la rândul său, o viziune anume. De aceea, scriitorul aparţine unui anumit spaţiu cultural şi, prin urmare, nu poate să se sustragă influenţei mediului în care s-a format căci: „cel care trăieşte într-o limbă este umplut de sentimentul adecvării de neîntrecut a cuvintelor pe care le foloseşte faţă de lucrurile la care se referă" [Gadamer, 2001:300].

Studiile asupra limbii unui scriitor nu vizează numai inventarierea de arhaisme, regionalisme, neologisme şi alte cuvinte folosite de scriitorul respectiv, căci acest fapt nu reliefează nici valoarea acestuia din punct de vedere estetic şi mai ales nu preciza deloc felul în care diferitele particularităţi de limbă sunt utilizate pentru a obţine cu ajutorul lor efecte artistice. Acest fel de studiu trebuie să aibă în vedere valoarea operelor din punctul de vedere al folosirii limbii.

BDD-A27340 © 2017 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:32 UTC)

Materialul folosit în crearea textului literar este raportabil la toate compartimentele limbii (fonetic, lexical, morfologic şi sintactic), care în funcţie de perspectiva narativă asupra evenimentelor, de particularităţile vocii naratorului, îşi combină în mod specific formele de exprimare şi de aici rezultă stilul individual al operei literare sau stilul unui scriitor.

În procesul lor de creaţie, scriitorii sunt preocupaţi de realizarea unei exprimări artistice individuale, care să oglindească capacitatea de expresie a limbii în general. În acest fel, se conturează în procesul creator al operei literare originalitatea fiecărui scriitor. În domeniul lexicului, scriitorii recurg adesea la toate straturile limbii, valorificând şi potenţialul ei istoric. În acest fel, în textul literar sunt aduse arhaisme şi regionalisme, încât asistăm uneori la un adevărat proces de renovare lexicală a limbii. Această sumă nu este de ordin cantitativ, ci de ordin calitativ.

Vasile Posteucă este un prozator bucovinean care s-a afirmat în perioada interbelică. Romanul său, *Băiatul drumului* a fost scris în trei etape: prima, în timpul studenţiei şi pe când autorul era profesor la Cernăuţi, a doua, din 1941 şi până în 1944 pe când prozatorul se afla în lagărul de la Buchenwald, iar a treia, din 1944 până în 1950, când scriitorul adaugă şi epilogul. Evident că din 1950 şi până în 1972 (anul morţii lui Vasile Posteucă) autorul îşi va corecta şi îmbogăţi textul, dar structura rămâne cea iniţială.

Fragmentul propus analizei noastre face parte din capitolul *Comoara lui Cotin*. Acest capitol este de fapt o povestire în ramă ce conţine mai multe povestiri spuse într-o noapte de către oamenii adunaţi la spartul stânii, toate fiind relatate apoi de către naratorul central, care este şi personj în roman (Ţălică).

Povestirile debutează cu o introducere făcută de naratorul-personaj care vrea să ştie mai multe despre oamenii care îl au pe diavol în ei şi o întreabă pe mama sa despre acest lucru. Mama, care este o femeie cu frica lui Dumnezeu, refuză orice discuţie pe această temă. Incipitul se aseamănă cu formula introductivă din basm, iar verbul la imperfect din incipit are valoare de perfect compus: „*Auzeam* eu nenumărate despre comoara lui Cotin, la clăci şi priveghiuri, dar tot nu mă *puteam* dezmetici cum ar veni asta" [Posteucă, 2000:255] Şi tot la începutul capitolului, ca într-un fel de prolog apare un personaj ciudat, Bubil, un soi de nebun al satului, dar despre care naratorul ne spune că ar fi fost într-o vreme la fel ca toţi oamenii. Acesta este caracterizat în enunţuri scurte, la care naratorul adaugă şi versuri populare: „Era cu capul gol şi curgeau zdrenţele pe dânsul gârlă: Când le-ntorceai pe faţă, / Străluceau de aţă: / Când le-ntorceai pe dos, / Curgeau peticele pe jos…" [Posteucă, 2000: 255].

Cele nouă povestiri sunt spuse într-o seară magică, la spartul stânei din Dumbravă, „de Sânmedru" (Sf. Dumitru). Naratorul pare să fi urmat modelul lui Mihail Sadoveanu din *Hanul Ancuţei*, prin crearea unei atmosfere specifice în seara spunerii povestirilor, stâna având acelaşi rol de loc protector ca şi hanul Ancuţei. Baciul pregăteşte mâncarea în timp ce ascultătorii se adună. Aceştia sunt oamenii ce au venit să-şi ia oile de la stână şi ciobanii care lucrau la stână. Printre ei este şi Ţâlică, pe care mama l-a lăsat totuşi să mai rămână o vreme la stână.

Prima povestire, spusă chiar de baciul stânei, porneşte de la nişte ţipete ce se auziseră în noapte şi constituie rama celorlalte. Baciul povestitor este urmat de Pavel care este rugat să spună povestea-cântec a ciobanului.

Cea mai interesantă dintre aceste povestiri este însă cea despre un om care şi-a vândut sufletul diavolului care este spusă mult mai târziu şi are drept pretext sosirea ciobanului trimis în sat după băutură şi care este înspăimântat pentru că i se arătase cel rău. Această poveste, ce dă şi titlul capitolului, este spusă de Onisim după un adevărat ceremonial, inclusiv după ce este rugat şi chiar linguşit.

BDD-A27340 © 2017 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:32 UTC)

Ceremonialul spunerii este de asemenea respectat, iar, înainte de a-şi începe vorba povestitorul închină paharul în faţa ascultătorilor săi: „Închin la cinstita faţă a domniilor voastre, voindu-vă tot binele şi pentru că şi aşa n-avem de prăşit şi de cosit în noaptea asta, precum nu avem nici grabă, deoarece n-o intrat încă vremea-n sat, am să vă spun jâtia de la un capăt la altul." [Posteucă, 2000:292]

Întâmplarea pe care o povesteşte Onisim îi are ca protagonişti pe doi fraţi Samson şi Cotin şi pe prietenul lor Bubil (cei trei comornici sunt porecliţi în sat SfântaTroiţă). Aceşti trei flăcăi găsesc într-o noapte o comoară pe care o cară acasă la unul dintre ei, dar li se arată diavolul care le cere sufletele în schimbul comorii. În acel moment Samson moare pe loc, Bubil înnebuneşte iar Cotin se îmbolnăveşte fiind salvat cu ajutorul unei vrăjitoare, dar îşi pierde sufletul. Devenit un om bogat Cotin este invidiat de oameni care spun despre el că şi-a vândut sufletul în schimbul bogăţiei.

Pe când era tânăr, Onisim fusese angajat ca ajutor în gospodărie la acesta şi cele povestite le-a văzut şi le-a trăit. Acesta este pe scurt subiectul întâmplării povestite de Onisim.

În cadrul operelor literare, la nivelul lexical al limbii, se pot remarca cel mai bine funcţiile de localizare şi de datare pe care le îndeplineşte limbajul personajelor.

În cazul nostru, limba utilizată în roman de către prozatorul Vasile Posteucă, are un caracter regional şi popular general, deoarece autorul utilizează cuvintele din fondul popular existente în limba română, alături cele moldoveneşti sau bucovineşti.

Limba populară din scrierile lui Vasile Posteucă este una autentică şi face parte din viaţa de zi cu zi a personajelor. În povestirile din capitolul menţionat, ca de altfel în întreg romanul, autorul foloseşte limba şi redarea literară (scrierea) drept mijloace cu ajutorul cărora îşi relevă propria artă narativă.

Încă din primele pasaje ale fragmentului analizat (povestirea despre comoara lui Cotin), se observă că autorul îmbină regionalismele cu elemente din vocabularul uzual al limbii române şi astfel creează un lexic accesibil şi cititorului de azi.

Relatarea întâmplării despre găsirea comorii păstrează un ritm dinamic prin abundenţa verbelor mai ales a celor la imperfect: *era*, *mergeau*, *vedea* sau la perfect compus cu forma populară a auxiliarului o în loc de a: *o dat*, *o-nceput*, *o săpat* [Posteucă, 2000:297].

Referitor la verbe se observă şi folosirea, în loc de mai mult ca perfectul obişnuit al verbului, a formei verbale alcătuită din auxiliarul *a fi* la perfect compus plus participiul verbului: *o fost ars*, *o fost căzut*, adică a formelor perifractice de mai mult ca perfect.

Modul de expunere predominant în tot fragmentul este naraţiunea dramatizată prin inserarea unor pasaje de dialog (mai ales replicile personajelor despre care se povesteşte). Inserţia acestor pasaje dialogate are şi rolul de a accentua veridicitatea celor relatate: „- Amarul nostru, măi femeie, să întârziem noi în câmp. S-o mâniat că nu i-am pus hârbul de lapte. Şi uite ce ne-o făcut…" [Posteucă, 2000:301].

Descrierea lui Cotin, transformat total după ce îşi vânduse sufletul, este realizată cu ajutorul unor proverbe şi expresii populare: „O devenit, din mână spartă ce are, zgârcit şi la avere şi lacom de bani de-şi mânca de sub unghii. Şi rău de mama focului!" sau „Şi-o fost început a grăi atunci lumea câte-n lună şi în stele, de-ar fi îngheţat apele în dricul verii la auzele celor spuse" [Posteucă, 2000:300].

Toate întâmplările din gospodăria lui Cotin la care povestitorul Onisim a participat sau a fost martor sunt relatate cu utilizarea multor expresii populare cu scopul de a reda mai bine trăirile acestuia, dar şi de a da veridicitate celor spuse: „cremene de frică", „tremuram vargă", „ne clănţăneau dinţii-n gură şi ne petreceau sudori reci de gheaţă" [Posteucă, 200:304].

BDD-A27340 © 2017 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:32 UTC)

Un alt fapt pe care îl remarcăm în această povestire este acela că fiecare nouă întâmplare relatată este introdusă printr-o structură temporală (adverb sau locuţiune adverbială de timp): „odată", „într-o sfântuliţă de zi"„într-o sară", „şi din vremea ceea"„ „la oarecare vreme", „la săptămână" [Posteucă, 2000:301-304].

Aceste adverbe sau structuri adverbiale conferă valenţe temporale tuturor întâmplărilor relatate, care s-au petrecut de-a lungul unei perioade de timp. De asemenea se poate remarca faptul că aceste întâmplări s-au desfăşurat într-un ritm crescendo până la ultima fază care a însemnat sfârşitul poveştii.

Pentru că naratorul Onisim vrea să dovedească amestecul diavolului în toate întâmplările din gospodăria lui Cotin, de cele mai multe ori, textul este construit cu ajutorul frazelor în care predomină raporturile de subordonare: „Nu ştiu cum s-o făcut de-am întârziat în ziua aceea, că de-almintrelea, când era soarele de două prăjini deasupra pădurii, Cotin o şi pornea spre casă"; „Când am intrat în ogradă, era jele mare…" [Posteucă, 2000:301].

Semnele de punctuaţie sunt folosite de către autor cu scopul de a da aspect de oralitate textului; astfel întâlnim interogaţii: „Da' noi, ce să mergem?", cu acelaşi scop sunt folosite unele exclamaţii: „Şi ferească-mă Domnul, să le mai văd odată!" [Posteucă, 2000:303].

Din punct de vedere grafic, punctele de suspensie sunt folosite de autor în relatarea personajului povestitor Onisim, cu rolul de a conferi credibilitate celor povestite; în sensul că povestitorul face o pauză intenţionată pentru a-i lăsa pe ascultători să cugete şi să creadă cele auzite: „Tu numai să urci zghiţele scării şi să împingi hârbul cu lapte în marginea podului… Da' să nu uiţi…"

Lexicul utilizat este dominat de regionalisme atât în limbajul personajelor cât şi în cel al autorului, care se identifică cu naratorul personaj şi localizează precis întâmplările în satul Stăneşti (azi în Ucraina): „burduji", „a linchi, a mirosi de-ţi cârnea nasul, ciga-miga, jâtia".

Povestirea se încheie tot cu o formulă asemănătoare basmului: „Şi asta-i tot şi lada-n pod! Trăiesc ca banu-n ladă." [Posteucă, 2000:305], la care se adaugă apoi supărarea lui Onisim povestitorul atunci când unul dintre ascultători se îndoieşte că ar fi spus adevărul. Supărarea este redată tot cu ajutorul expresiilor populare şi al enunţurilor exclamative: „E, mai lăsaţ-o moartă!… Vreţi să mă chiorâţi pe şleaul neted… Şi mai ales puteţi mai întreba şi pe Trifon păţania lui, dacă despre mine credeţi c-am cărat în seara asta apă cu ciurul şi am tăiat frunze la câni, aşa, numai ca să omor vremea" [Posteucă, 2000:305]. Această supărare este şi pretextul pentru povestirile ce vor urma.

Având un lexic popular, marcat de prezenţa expresiilor populare şi a zicătorilor („am să tai gura la cămaşă"; „ajunge o botă la un car de oale"; „am tot tras mâţa de coadă..." [Posteucă, 2000:292], fragmentul, la fel ca şi întreg romanul lui Vasile Posteucă, este caracterizat prin originalitatea născută dintr-o atentă observare a realităţii şi a oamenilor, a mediului şi a graiului din Bucovina. În limba vorbită de oamenii simpli, există importante rezerve lexicale şi stilistice, pe care scriitorul le valorifică în creaţia lui literară cu scopul de a zugrăvi cât mai veridic realitatea.

Lexicul utilizat de prozatorul bucovinean cuprinde însă, alături de termenii populari, arhaisme, regionalisme şi neologisme. Personajele din proza lui Posteucă au un limbaj propriu de exprimare natural şi autentic. Din punct de vedere lingvistic, vorbirea eroilor lui Vasile Posteucă demonstrează aceeaşi unitate geografică a limbii, deoarece regionalismele, alături de termenii populari generali, domină lexicul prozei sale.

Din observaţiile de până acum, reiese modul în care lexicul, morfologia şi sintaxa, ortografia şi punctuaţia, semantica pot fi utilizate de către un scriitor în mod creativ cu scopul de a conferi valoare artistică unei opere literare.

BDD-A27340 © 2017 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:32 UTC)

BIBLIOGRAFIE

Lucrări literare / corpus de texte analizat:

Posteucă, Vasile, 2000. *Băiatul drumului,* Editura Biblioteca Mioriţa, Câmpulung.

Bibliografie de specialitate:

Bojin, Al., 1968. *Studii de stil şi limbă literară*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti.

Diaconu, A. Mircea, 1999. *Mişcarea „Iconar , Literatură şi politică în Bucovina anilor '30*, Editura Timpul, Iaşi.

Gadamer, Hans Georg, 2001. *Adevăr şi metodă*, Editura Teora, Bucureşti, p. 300.

Hanţă, Al., 1989. *Modele de analize literare şi stilistice*, Editura Albatros, Bucureşti.

Mancaş Mihaela, 1991. *Limbajul artistic românesc în secolul XX*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti.

Mancaş Mihaela, 2005. *Limbajul artistic românesc modern. Schiţă de evoluţie*, Editura Universităţii din Bucureşti.

Munteanu Ştefan, 1981. *Limba română artistică*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti.

Munteanu Ştefan; Ţâra, D. Vasile, 1983. *Istoria limbii române literare*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti.

Vianu, Tudor, 1988. *Arta prozatorilor români*, Editura Minerva, Bucureşti.

Vianu, Tudor, 1968. *Despre stil şi artă literară*, Editura Tineretului, Bucureşti.

Vianu, Tudor, 1968. *Studii de stilistică*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti.

BDD-A27340 © 2017 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:32 UTC)